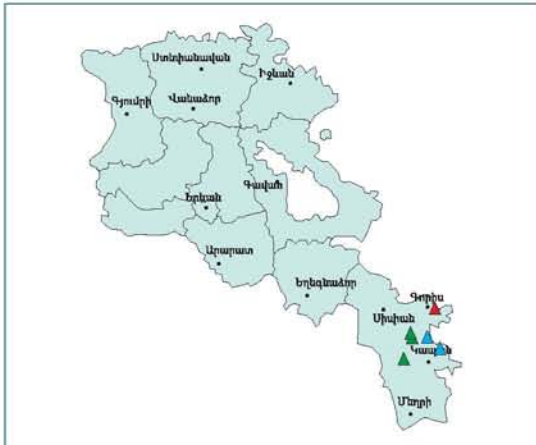

89. *Psephellus zangezuri* Sosn. — Պսեֆելլոս զանգեզուրի — Псефеллюс зангезурский

EN B 1 ab(i,ii) + 2 ab(i,ii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Վտանգված տեսակ է: Հարավային Հայաստանի Լեռնային Հայտնի է միայն մեկ պոպուլյացիա՝ մասնատված արևալույսով: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ 12–35 սմ բարձրության, պտուկած կամ աղեղնաձև վեր բարձրացող, տերևակալված ցողուններով: Արմատամերձ ցողունները՝ փետրածեղի մինչև փետրածեղ-բաժանված, վերինները՝ ամբողջական: Եզրի ծաղիկները՝ բաց վարդագույն, նեղ բլթակներով և թևանման ստամիռներով: Սունկը՝ բրավուն-երկրային, փաշտափայլուն: Դուրս նետող մագիկների նկատելի օձիքով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Զանգեզուրի ֆլորիստիկական շրջանում (Գորիս, Բարձրավան, Տաթև, Կապան, Գեղի): EOO 285 քառ. կմ է, AOO՝ 24 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 5:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1300–1700 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ և խառաժածկ լանջերին, արագակամային համակեցություններում, տափաստաններում, անտառների եզրերին: Մաղկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիս–սեպտեմբերին:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ յեզրադաշտի՝ գյուղատնտեսական հանդակների համար հողերի յուրացման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Ամերածեղ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of South Armenia. Only one population is known with fragmented area of distribution. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km².

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herbs. Stems prostrate or ascending, 12–35 cm, densely pubescent. Radical leaves pinnate to bipinnatisect; lower and middle cauline leaves irregularly pinnatifid, upper ones usually entire. Marginal flowers light pink, with narrow lobes.

Distribution. It grows only in Zangezur (Goris, Bartsavan, Kapan, Geghi, Tatev) floristic region. EOO is 285 km², AOO is 24 km². The number of locations is 5.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1300–1700 meters above sea level, on dry slopes, among tragacanth communities, in the steppes, at forest edges. Flowering from June to July, fruiting from July to September.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by land development for arable purposes.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Մկգրնադրյուններ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Габриэлян Э. П. 1995. Род *Psephellus*. Флора Армении, 9: 107. Koeltz Scientific Books.

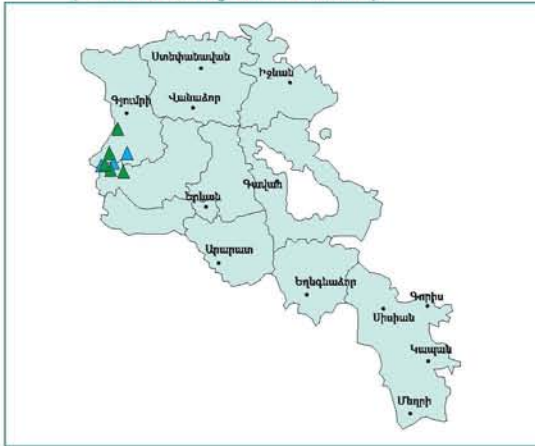
Կազմող՝ Ժ. Ա. Հակոբյան

Compiler Zh. A. Hakobyan

90. *Rhaponticoides hajastana* (Tzvelev) Agababian et Greuter — Տերեփուկ հայաստանյան — *Василек айастанский* (= *Centaurea hajastana* Tzvelev.)

EN B 1 ab(i,ii,iii,iv) + 2 ab(i,ii,iii,iv)

© Էլեոնորա Գաբրիելյան
© Eleonora Gabrielyan

Կարեգործիչ: Վասնզված տեսակ է: Հայաստանի էնդեմիկ է: Հայտնի է միայն Շիրակի ֆլորիստիկական շրջանում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ–ից պակաս է:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ բնդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CITES–ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բնդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս է: Յոդունները՝ ուղիղ կանգնած: Չամբյուղները՝ լայն ձվաձև, խաշոր, 25–32 մմ երկարության, 20–40 մմ լայնության: Ծածկոցի թերթերը՝ լայն քաղաճաքային հավերթով, 2–4 մմ երկարության: Եզրային ծաղիկները 46–50 մմ երկարության, դեղին: Սերմնիկները՝ երկարավուն սպիտակավուն կամ գորշավուն–մոխրագույն, 9–11 մմ երկարության:

Տարածում: Հայտնի է Շիրակի ֆլորիստիկական շրջանում (Ջաջուր, Անի, Բագրավան, Մարակապ): EOO 260 քառ. կմ է, AOO՝ 30 քառ. կմ, լոկալիտները՝ 3:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին և վերին լեռնային գոտիներում ծ. մ. 1400–2000 մ բարձրությունների վրա, չոր քարաբլուր լանջերին, տափաստանում: Ծաղկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պտղոտներում՝ հուլիս–օգոստոսին:

Սահմանափակող գործոններ: Հողատարածքների յուրացում և աճելավայրերի խախտում:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պապուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of Armenia. It is known only from Shirak floristic region. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km².

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category I: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb with vertical root. Stems erect. Capitula broadly ovate, large, 25–32 x 20–40 mm, very impressed at base. Involucral phyllaries with broad membranous appendage, 2–4 mm long. Marginal flowers very large, 46–50 mm long, yellow. Achenes light, oblong, in upper part transverse rugose. Pappus whitish or brownish-grey, large, 9–11 mm long.

Distribution. It is known only from Shirak floristic region (Dzadzajur, Ani, Baghravan, Sarakap). EOO is 260 km², AOO is 30 km². The number of locations is 3.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle and upper mountain belts, at the altitudes of 1400–2000 meters above sea level, on dry stony slopes, in the steppes. Flowering from June to July, fruiting from July to August.

Limiting factors. Land development and loss of habitats.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Ագաբյան Մ. Յ. 1995. Род *Centaurea*, подрод *Centaurea*.

Флора Армении, 9: 382–386. Koeltz Scientific Books.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 68. Ереван.

Հավմով՝ Կ. Գ. Թամանյան

Compiler K. G. Tamanyan

91. *Rhaponticoides tamanianae* (Agababian) Agababian et Greuter — Տերփուկ Թամանյանի — *Василек Таманян* (= *Centaurea tamanianae* Agababian)

CR B 1 ab(i,ii,iii) + 2 ab(i,ii,iii)

© Էլեոնորա Գաբրիելյան
© Eleonora Gabrielyan

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայաստանի էնդեմիկ է: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Արևալը խիստ մասնատված է և կազմված 2 լոկալիտետներից: Ենթադրվում է պոպուլյացիաների կրճատում գյուղատնտեսական գործունեության պատճառով:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ մինչև 80 սմ բարձրության: Ցաղրոնները ստորին մասում կարճաբաժին-ծիրանազույն: Տերևները՝ փետրածև, բաժանված, մոխրագույն-դժգույն-կանաչ, նեղ բլրակներով, կոճիկաման-աղցանեզր: Մաղկաբույլերը փախք, վառափայլաման: Չամբյուղները՝ համարյա գնդաձև, 20–30 մմ տրամագծով: Մածկոցի թերթերը՝ 8 շարքով, ոռոցիկ, նեղ թաղանթալիմ եզրով: Եզրի ծաղիկները՝ պարարտ զորավոր բլրակներով: Մերմնիկը և պապուսը՝ համարյա սև կամ մուգ-դարչնագույն: Չափազանց գեղազարդ բույս է:

Տարածում: Հանդիպում է Շիրակի (Կրաշեն գյուղի շրջակայք) և Դարեղեգիսի (Խաչիկ գյուղի շրջակայք) ֆլորիստիկական շրջաններում: AOO 8 քառ. կմ է, լոկալիտետները՝ 2, որոնց միջև հեռավորությունը 176 կմ է:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1800–1900 մ բարձրությունների վրա, տափաստանում, տափաստանային քիերի մացառոտներում, չոր քարքարոտ լանջերին: Մաղկում է հունիս-հուլիս ամիսներին, պաղպառում՝ հուլիս-օգոստոսին:

Մանրամասնագրվող գործոններ: Մանրամասնակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ կապված գյուղատնտեսական հանրակների ընդլայնման և արածեցման հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիաների վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Endemic of Armenia. Area of distribution is severely fragmented. The extent of occurrence and area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the population caused by agricultural activity.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia. It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herbs. Stems thin, up to 80 cm, in lower part reddish-purple. Leaves glaucescent, pale green, pinnatipartite, with narrow lobes, at margins cartilaginous, serrate. Capitula large, 20–30 mm in diameter, almost globular, in lax corymbose common inflorescence. Involucre phyllaries in 8 rows, domed, at base whitish, in upper part dark green, narrowly membranous. Flowers light yellow; marginal ones with spiral lobes. Achenes and pappus almost black or dark brown.

Distribution. In Armenia it is met in Shirak (surroundings of Krashen village) and Darelegis (surroundings of Khachik village) floristic regions. AOO is 8 km², the number of locations is 2, the distance between which is 176 km.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitude of 1800–1900 meters above sea level, in the steppes, among steppe shrubs, on dry stony slopes. Flowering from June to July, fruiting from July to August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by the expansion of arable lands and grazing.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

Մկգրնադրյուններ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Արաբաբյան Մ. Վ. 1995. Род *Centaurea*, подрод *Centaurea*. Флора Армении, 9: 382–386. Koeltz Scientific Books.
Արաբաբյան Մ. Վ. 1989. Новый вид *Centaurea tamanianae* (Asteraceae) из Армении. Биолог. ж. Армении, 42, 3: 18. Ереван.

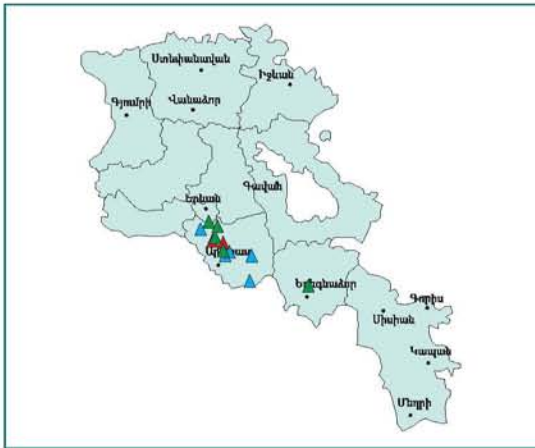
Մագնող՝ Կ. Գ. Թամանյան

Compiler K. G. Tamanyan

92. *Scorzonera gorovanica* Nazarova — Խինձ գորովանի — Козелец горованский

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© Էլենորա Գաբրիելյան
© Eleonora Gabrielyan

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Назарова Э. А. 1995. Род *Scorzonera*. Флора Армении, 9:
107. Koeltz Scientific Books.
Կազմող՝ Ժ. Ա. Հակոբյան
Compiler Zh. A. Hakobyan

Կարեգործիչ: Վտանգված տեսակ է: Հարավային Անդրկովկասի
Էնդեմիկ: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է,
բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս:

«Հայաստանի Կարմիր գրքի» առաջին հրատարակության մեջ
ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES–ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ 4–15 (18) սմ բարձ-
րության, ձվաձև պալարով, ուստայնաման բավաշուրյամբ:
Տերևները՝ մինչև ծաղկելը սեղմված են հողին, խիստ ալիքավոր-
զանգրահեր, 6–10 մմ լայնության: Չամբյուղները՝ նեղ–գլանաձև:
Սերմնիկները՝ 15 մմ երկարության, կողերի երկարությամբ թմբկա-
վոր, երբեմն մերկ: Պսպուսը՝ սպիտակավուն կամ դեղին:

Տարածում: Աճում է Երևանի (Գոռավան, Վեդի, Արարատ,
Երասխ) և Գարեղեգիսի (Վերմաշեն գյուղի շրջակայք) ֆլորիստի-
կական շրջաններում: EOO 870 քառ. կմ է, AOO՝ 40 քառ. կմ, լոկա-
լիտները՝ 5: Հայաստանից բացի, աճում է Նախիջևանում:

**Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական ա-
ռանձնահատկություններ:** Աճում է ստորին և միջին լեռնային
գոտիներում, ծ. մ. 800–1400 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ
և խոտածածկ լանջերին, տրագականտային համակենցություններում,
կիսաանապատում և ավազային անապատում: Ծաղկում է հունիս-
հուլիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիս–սեպտեմբերին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և
բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝
գյուղատնտեսական հանդակների համար հողերի յուրացման և
ավազր դուրս հանելու հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պոպուլյացիայի մի մասը
աճում է «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցի՝ «Գոռավանի
ավազոտներ» արգելավայրի տարածքում: Ամիրամեշտ է իրա-
կանացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of Southern Transcaucasia.
Area of distribution is severely fragmented. The extent of occurrence is
less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km².

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Ar-
menia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Con-
vention.

Description. Perennial herb, densely arachnoid. Root on the depth
6–10 cm forming nut-shaped or oblong-ovate tuber. Stems 4–15 (18) cm.
Leaves before flowering prostrate on the ground, undulate-crisped,
6–10 mm wide. Capitula narrowly cylindrical. Achenes up to 15 cm long,
at ribs tuberculate, sometimes smooth. Pappus whitish or yellowish.

Distribution. It grows in Yerevan (Goravan, Vedi, Ararat, Yeraskh)
and Darelegis (surroundings of the village Vernashen) floristic regions.
EOO is 870 km², AOO is 40 km². The number of locations is 5. Besides
Armenia the species grows in Nakhichevan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows
in lower and middle mountain belts, at the altitudes of 800–1400 meters
above sea level, on dry stony slopes, among tragacanth formations, in
semi-deserts and sandy desert. Flowering from June to July, fruiting
from July to September.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of oc-
cupancy, loss/degradation of habitats caused by land development for
arable purposes and sand extraction.

Conservation actions. Part of the population grows in the territory
of “Goravan Sands” State Sanctuary included into “Khosrov Forest”
State Reserve. Necessary: monitoring of the population state.

93. *Scorzonera szovitzii* Grossh. — Խոնձ Շովիցի — Козелец Шовица

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Վտանգված տեսակ է: Հայաստանում՝ խիստ մասնատված արևաբլուզ: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ 15–25 սմ բարձրությամբ: Արմատը՝ երկար գլանաձև, ծայրին կլորավուն, պլախարանման հաստացումով: Ցողունը՝ սովորաբար միայնակ, համարյա մինչև 2/3-ը տերևակալած, մեկ զամբյուղով: Տերևները՝ գծային, առնվազն 2–5 մմ լայնությամբ: Ծաղիկները՝ դեղին: Չամբյուղը՝ գլանաձև, պտղի ժամանակ մինչև 3 սմ երկարությամբ: Մերմնիկները՝ 15–20 մմ երկարությամբ, գլանաձև, թմբիկավոր մակերեսով:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Երևանի (Երանոսի լեռնաշղթա, Խոնձով գետի կիրճ) և Դարեղեգի (Վայքի շրջակայք) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 155 քառ. կմ է, AOO՝ 16 քառ. կմ, թվայնությունները՝ 3: Հայաստանից բացի, աճում է Նախիջևանում և Իրանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1200–2000 մ բարձրությունների վրա, խճաքարոտ տեղերում և քարքարոտ լանջերին: Ծաղկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիս–սեպտեմբերին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանություն չի իրականացվում: Անհրաժեշտ է կազմակերպել հետազոտական աշխատանքներ նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. In Armenia only one population is known with fragmented area of distribution. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km².

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb. Root long, cylindrical, with round tuberiform thickening on the end. Stem usually solitary, 15–25 cm, up to 2/3 foliated, 1–capitulate. Leaves linear, flat, 2–5 mm wide. Capitulum cylindrical, during fructification up to 3 cm long. Flowers yellow. Achenes 15–20 cm long, cylindrical, tuberculate.

Distribution. It grows in Yerevan (Yeranos mountain range, Khosrov river gorge) and Darelegis (surroundings of Vayk) floristic regions. EOO is 155 km², AOO is 16 km². The number of locations is 3. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan and Iran.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1200–2000 meters above sea level, on stony and rocky slopes. Flowering from June to July, fruiting from July to September.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state, search of new habitats.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Назарова Э. А. 1995. Род Scorzonera. Флора Армении, 9: 92. Koeltz Scientific Books.

Դազմող՝ Ժ. Ա. Հակոբյան

Compiler Zh. A. Hakobyan

94. *Sonchus araraticus* Nazarova et Barsegian — Իշամառոլ արարատյան — Осот араратский

CRB 1 ab(i,ii,iii) + 2 ab(i,ii,iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Красная книга Армянской ССР. 1989: 74. Ереван.
Назарова Э. А. 1995. Род *Sonchus*. Флора Армении, 9: 148. Koeltz Scientific Books.

Կազմող՝ Ժ. Ա. Հակոբյան
Compiler Zh. A. Hakobyan

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայաստանի Լեռնախի: Հայտնի է միայն մեկ պոպուլյացիա, որի տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանների կրճատում հատկապես գյուղատնտեսական գործունեության հետ կապված աճեցվածքների պայմանների փոփոխության հետևանքով: Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ 150–230 սմ բարձրությամբ: Կոճղարմատը՝ բազմագմբեր: Յուղուն՝ պարզ, մերկ, վերին մասում քաղտո: Ստորին ցողունային տերևները՝ մակույկանման, վերինները՝ գծային-նշտարած, մանր սպիտակ-սառնամաղղ եզրերով: Ծաղկաբույլը՝ բազմաթիվ (40–50) ծաղիկներից կազմված զամբյուղներով: Ծաղիկները՝ դեղին: Սերմերիկները՝ 2–3 մմ երկարության, 3–4 միատերով, դարչնամոխրագույն:

Տարածում: Աճում է միայն Երևանի ֆորիստիկական շրջանում (ավան Արարատ): АОО 4 քառ. կմ է, լակալիտներ՝ 1:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 850 մ բարձրությունների վրա, հանքայնացած և քեթևակի աղակալած միայն կնյունի համակեցությամբ պատված ճահիճներում: Ծաղկում է հունիս-հուլիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիս-սեպտեմբերին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճեցվածքների կորուստ կամ դեգրադացիա՝ գյուղատնտեսական հանդակների համար հողերի յուրացման, ճահիճների չորացման, արածեցման, բուսականության այրման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: ՀՀ Կառավարության 2008 թ. որոշման համաձայն՝ Արարատի ճահիճները ընդգրկված են բնության հուշարձանների ցանկում, սակայն պահպանության համար գործառնություններ դեռ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Endemic of Armenia. One population is known. The extent of occurrence and area of occupancy are less than 10 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by changes in habitat conditions as a result of agricultural activity.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb with multicephalous rhizome. Stem 150–230 cm, unbranched, glabrous, glandulose in upper part. Basal cauline leaves runcinate, upper ones linear-lanceolate, with white denticulate margin. Capitula numerous, 40–50-flowered. Flowers yellow. Achenes 2–3 mm, 3–4 edged, brownish-grey.

Distribution. In Armenia it grows in Yerevan (vicinity of Ararat town) floristic region. АОО is 4 km², the number of locations is 1.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitude of 850 meters above sea level, in mineralized and salt marshes. Flowering from June to July, fruiting from July to September.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by land development for arable purposes, drainage of swamps, grazing, vegetation burning.

Conservation actions. According to RA Government decree 2008 the marshes of Ararat were included in the list of nature monuments, but no actions are being carried out for conservation. Necessary: monitoring of the population state.

95. *Steptorhamphus czerepanovii* Kirp. — Սրբապորաճֆուս Չերեպանովի — *Степторамфус Черепанова*

CR B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հա-
րավային Անդրկովկասի էնդեմիկ: Տարածման և բնակության շրջան-
ների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ
ընդգրկված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածնե-
րում:

Նկարագրություն: Միայնակ ցողունով բույս՝ 25–55 սմ բարձ-
րությամբ: Ցողունային տերևները՝ ամբողջական: Շաղկակիքները բա-
րակ: Մերմնիկները՝ էլիպսաձև, մուգ մանուշակագույն, մեկ միջին կո-
ղով, ամբողջությամբ ծածկված սպիտակ ծծիլամման մազիկներով՝
ուղղահայաց տեղավորված սերմի մակերեսին:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Երևանի («Խոսրովի ան-
տառ») պետական արգելոց) և Դարեղեգիսի (Հորադիս և Խնձորուտ
գյուղերի միջև) ֆորիստիկական շրջաններում: AOO 8 քառ. կմ է, լո-
կալիտետները՝ 2, որոնց միջև հեռավորությունը 70 կմ է: Հայաստա-
նից բացի, աճում է Նախիջևանում:

**Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական
առանձնահատկություններ:** Աճում է միջին լեռնային գոտում,
ծ. մ. 1400–1800 մ բարձրությունների վրա, քարաքաղվածքներին:
Շաղկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պաղարեքում՝ հուլիս–սեպ-
տեմբերին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և
բնակության շրջաններ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պապուլյացիայի մի մասը
պահպանվում է «Խոսրովի անտառ» պետական արգելոցի տարած-
քում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ
պապուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճելավայ-
րեր հայտնաբերելու համար, պապուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. Endemic of South
Transcaucasia. The extent of occurrence and area of occupancy are less
than 10 km². Area of distribution is severely fragmented.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of
Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern
Convention.

Description. Stem one, 25–55 cm. Cauline leaves entire. Flower stalks
thin. Flowers whitish, whitish-yellow or whitish-blue. Achenes dark
violet, elliptic, with 1 central rib, completely covered by white papillose
erect hairs.

Distribution. In Armenia it occurs in Yerevan (“Khosrov Forest”
State Reserve) and Daregis (between the villages Horadis and
Khndzorut) floristic regions. AOO is 8 km², the number of locations is 2,
the distance between them is 70 km. Besides Armenia the species grows
in Nakhichevan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in
middle mountain belt, at the altitude of 1400–1800 meters above sea level,
on screes. Flowering from June to July, fruiting from July to September.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of
occupancy.

Conservation actions. Part of the population grows in the territory
of “Khosrov Forest” State reserve. Necessary: survey on population
numbers and range, search of new habitats, monitoring of the state of the
population.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Назарова Э. А. 1995. Род Steptorhamphus. Флора Арме-
нии, 9: 165. Koeltz Scientific Books.

Կազմող՝ Ժ. Ա. Հակոբյան

Compiler Zh. A. Hakobyan

96. *Steptorhamphus persicus* (Boiss.) O. et B. Fedtsch. — Սրբապորամֆուս պարսկական — *Степторамфус персидский*

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Назарова Э. А. 1995. Род *Steptorhamphus*. Флора Армении, 9: 166, 168. Koeltz Scientific Books.
Վազմով՝ Ժ. Ա. Հակոբյան
Compiler Zh. A. Hakobyan

Վարքերիա: Վտանգված տեսակ է: Հայտնի է մեկ պոպուլյացիա, որի տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Աճում է գյուղատնտեսական հանդակների համար ինտենսիվ յուրացվող տարածքներում:

Հայաստանի Վարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ բնդրված չէր:

Ընդգրկված չէ CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում:

Նկարագրություն: Բազմամյա խոտաբույս՝ ամբողջական, մեծ ստորին տերևներով մինչև 30 սմ երկարության և հզոր արմատով: Ծաղկակիքները՝ գեղձային թափառությամբ: Սերմնիկները՝ սրացած էլիպսոս, դեղնավուն, արտառայված միջին կողով: Պտարսի արտաքին պակսը՝ լավ զարգացած, կազմված բազմաթիվ հաճախ բազմաշարք ռակեզոյն մազիկներից:

Տարածում: Հայաստանում աճում է Երևանի ֆորքիստիկական շրջանում (Երանոսի լեռնաշղթա, Ուրցաձորի շրջակայք): EOO 80 քառ. կմ է, AOO՝ 12 քառ. կմ, թվախտաները՝ 2: Հայաստանից բացի, աճում է Նախիջևանում, Իրանում, Թուրքմենիայում, Աֆղանստանում, Պակիստանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին լեռնային գոտում, ծ. մ. 1200–1400 մ բարձրությունների վրա, չոր ժայռոտ լանջերին և խճաքայտ քարաթափվածքների վրա: Ծաղկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիս–սեպտեմբերին:

Մահմանափակող գործոններ: Մահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ գյուղատնտեսական հանդակների համար հողատարածքների յուրացման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պոպուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Ժոնարովի անտառ» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ պոպուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. One population is known. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species grows in the area of intensively developed lands for arable lands.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb with thick root. Basal leaves up to 30 cm long. Flower stalks glandulose. Achenes yellowish, acuminate-elliptic, with distinct central rib. External crown of pappus well developed; hairs gold-shining, numerous, often in many rows.

Distribution. In Armenia it grows in Yerevan (Yeranos mountain range, Urtsadzor surroundings) floristic region. EOO is 80 km², AOO is 12 km². The number of locations is 2. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan, Iran, Turkmenia, Afghanistan, Pakistan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1200–1400 meters above sea level, on rocky and stony slopes, on screes. Flowering from June to July, fruiting from July to September.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by land development for arable purposes.

Conservation actions. Part of the population grows in the territory of “Khosrov Forest” State Reserve. Necessary: survey on population numbers and range, search of new habitats, monitoring of the state of the population.

97. *Tanacetum zangezuricum* Chandjian — Լվածադիկ գանգեզուրի — Пижма зангезурская

$$ENB1\ ab(iii) + 2\ ab(iii)$$

© Էլեոնորա Գաբրիելյան
© Eleonora Gabrielyan

Հարեգորիա: Վառանգված տնտեսի է: Անդրկովկասի Լեռնեիկ է: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ-ից պակաս է, բնակաբնակչության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ-ից պակաս: Տեսակին Հայաստանում տարածված է տարածման է բնակաբնակչության շրջանի կրճատում կապված կլիմայի գյուղի փոփոխություն հետ:

Հայաստանի Կարմիր զորքի առաջին հրատարակության մեջ
ընդգրկված չէր:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ 10–20 (30) սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ մերկ, փետրածև հաաված, թեթևակի մսալի՝ սրածայր մատերով: Յողաճները՝ բազմաթիվ, գազարնային մեկ զամբյուղով, սպիտակ միաշաղթ լեզվակափոր եզրային և կենտրոնական խողովակով, քառատառ դեղին ծաղիկներով: Մածկնդի թերթերը՝ մեղ թաղանթային մուգ զայռի երիզով: Մերմնիկները՝ 5–6 երկայնակի կոշերով, վերևում՝ երկար թաղանթային ամբողջական սլաքառավ:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Զանգեզուրի և Մեղրու ֆոթոխաիկական շրջաններում (Զանգեզուրի, Բարգուշատի և Մեղրու լեռնաշղթաներ): EOO` 580 քառ. կմ, AOO` 24 քառ. կմ, լոկալիտեաները` 5: Ընդհանուր արեալը քնդգրկում է Դարսարսղը (Մոսովի լեռնաշղթա):

Կենսաբանական, Էկոլոգիական և Ֆիզիոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ապրյան գառում, ծ. մ. 2500–3600 մ բարձրությունների վրա, ժայռոտ լանջերին, քարքարոտ, խոնարհաբու տեղերում: Մակույում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիսին–օգոստոսին: Օժաված է գեղազարդային հատականիշերով:

Սահմանափակող գործոններ: Տարածման և բնակչության շրջանների սահմանափակություն, աճելավայրերի պայմանների փոփոխություն, քաղաք անասնապահություն, տրաքում՝ արածեցման հետևանքով, կլիմայի զբոսայ փոփոխություն:

Պահպանության միջոցառումներ: Պապարկացիայի մի մասը պահպանվում է «Աբխիզ» ազգային պարկի սահմաններում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պապարկացիաների վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of Transcaucasia. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². In Armenia the species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by global climate change.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb 10–30 cm. Stems numerous. Leaves narrow, pinnatisect, slightly fleshy, acuminate. Capitulum solitary. Involucre patelliform, with 1 row of white ligulate flowers and yellow, 4-dentate tubular flowers. Involucre phyllaries narrow, membranous, with dark margins. Achenes with 5–6 longitudinal ribs. Pappus entire, irregularly obtuse-lobed.

Distribution. In Armenia it grows in Zangezur and Meghri (mountain ranges Zangezur, Bargushat and Meghri) floristic regions. EOO is 580 km², AOO is 24 km². The number of locations is 5. The area of distribution includes Karabagh (Mrav mountain range).

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in alpine belt, at the altitudes of 2500–3600 meters above sea level, on rocky and stony slopes. Flowering from June to July, fruiting from July to August. Decorative species.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, change in habitat conditions caused by nomadic livestock, global climate change.

Conservation actions. Part of the population grows in the area of "Arevik" National park. Necessary: monitoring of the state of the population.

Մկգ քնադրյալներ\References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի, Ռուսաստանի ԳԱ Վ. Լ. Կոմարովի անվան Բուսաբանության ինստիտուտի, Վրաստանի ԳԱ Բուսաբանության ինստիտուտի, Ադրբեյջանի ԳԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հետգրադիմնների նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
V. L. Komarov's Botanical institute of AS RF,
Institute of Botany of AS of Georgia, Institute of botany
of Azerbaidjan AS.

Ханджян Н. С. 1995. Род *Tanacetum*. Флора Армении, 9: 545–560. Koeltz Scientific Books.

ԼՄԱԳՆՈՒՄ՝ Ն. ԽԱՄԳՐԱՄԻ

Compiler N. Khandjyan

98. *Tomanthea carthamoides* (DC.) Takht. — Տոմանթեա կանճրականման — Томантея сафлоровидная

CR A 2 abc; B 1 ab(ii,iii,iv,v) + 2ab(I,ii,iii,iv,v); C 1+2(i); D

© Էլնոնորա Գաբրիելյան
© Eleonora Gabrielyan

Կարեգործիչ: Կրիտիկական վիճակում գտնվող տեսակ է: Հայտնի է մեկ ֆլորիստիկական շրջանում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 10 քառ. կմ-ից պակաս է: Աճում է ինտենսիվ յուրացվող տարածքում:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 1 կարգավիճակով՝ ոչնչացման սպառնալիքի ենթակա տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ:

Նկարագրություն: Բազմամյա բույս՝ ուղիղ, պարզ կամ բույլ ճյուղավորված փղոսկրագույն ցողուններով, 15–40 սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ ամբողջական, էլիպսաձև կամ մշտաբաձև, երկար ներքև սահող, ցողունագիլով, կաշեման, հաստ լավ արտահայտված ջղերով: Չամբյուղները՝ մեծ, զագաթնային, մեկական, բազմածաղիկ, ձվաձև: Ծածկոցի թերթերը՝ կաշեման, հարթ, նեղ-եռանկյուն հավելյուններով: Ծաղիկները՝ ոսկեգույն դեղին, կաշուն: Պապուսը՝ կրկնակի, բարակ-թարթիչավոր խզաններով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է միայն Երևանի ֆլորիստիկական շրջանում (Ուրծի լեռնաշղթայի ստորոտ, Սուրենավանի շրջակայք): АОО՝ 8 քառ. կմ, լոկալիտետը՝ 1: Հայաստանից բացի աճում է Հյուսիսարևելյան Անատոլիայում (Արևմտյան Հայաստան՝ Մուշ, Վան):

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիզոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 700–900 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ, կրաքարային լանջերին, օշինդրային կիսաանապատում, ֆրիգանոփոխում: Ծաղկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պտղաբերում՝ հուլիս–օգոստոսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ դեգրադացիա՝ հողատարածքների յուրացման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության գործողություններ չեն իրականացվում: Ամերածելա է իրականացնել նոր աճելավայրերի որոնում, հայտնաբերելու դեպքում սահմանել խիստ հսկողություն, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Critically endangered species. It is known from one floristic region. The extent of occurrence and area of occupancy are less than 10 km². Grows in the area of intensive land development.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 1: Endangered species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herbs. Stems erect, unbranched or weakly branched, ivory-coloured, 15–40 cm. Leaves coriaceous, entire, elliptic or lanceolate, with prominent thick veins, decurrent, amplexicaul. Capitula heterogamous, many-flowered, large, terminal, solitary, ovate; involucre phyllaries coriaceous, smooth, with narrowly triangular appendages. Flowers golden yellow, sticky. Pappus double, setae fine ciliate.

Distribution. In Armenia it occurs in Yerevan (foothills of Urts mountain range, surroundings of Surenavan) floristic region. АОО is 8 km², the number of locations is 1. Besides Armenia the species grows in North–East Anatolia (Turkish Armenia – Mush, Van).

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitude of 700–900 meters above sea level, on dry stony slopes, in semi-desert, among phryganoid vegetation. Flowering from June to July, fruiting from July to August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by land development.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: search of new habitats, monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA. Агабабян М. В. 1995. Род *Tomanthea*. Флора Армении, 9: 356–363. Koeltz Scientific Books.

Красная книга Армянской ССР. 1989: 76. Ереван.

Կազմող՝ Կ. Գ. Թամանյան

Compiler K. G. Tamanyan

99. *Tomanthea daralaghezica* (Fomin) Takht. — Տոմանթեա դարեղեգիսի — *Томантея дарэлегическая*

EN B 1 ab(i,ii,iii) + 2 ab(i,ii,iii)

© Մարինե Հովհաննիսյան
© Marine Oganessian

Կարեգորիա: Վտանգված տեսակ է: Հարավային Անդրկովկասի էնդեմիկ է: Հայաստանում հայտնի է երկու ֆլորիստիկական շրջաններում: Տարածման շրջանի մակերեսը 5000 քառ. կմ–ից պակաս է, բնակության շրջանի մակերեսը՝ 500 քառ. կմ–ից պակաս: Աճում է ինտենսիվ յուրացվող տարածքներում:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված էր 3 կարգավիճակով՝ կրճատվող տեսակ:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում ընդգրկված չէ: **Նկարագրություն:** Բազմամյա բույս՝ ուղիղ, պարզ կամ ճյուղավորված ցողուններով: Տերևները՝ ամբողջական կամ բնարածե հատված: Չամբողջները՝ մեծ, զազաքնային, մեկական, բազմածաղիկ: Ծաղիկները՝ մուգ գինեգույն ծիրանի: պսակը՝ խորը հատված: Մերմնիկը՝ 7 մմ երկարության, 2 մմ լայնության, դեպի ներքև թեթևակի կորացած, բաց դարչնագույն, ներքևում՝ սպիտակ: Պսակուրը՝ 13–18 մմ երկարության, մանուշակագույն ծիրանի:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Երևանի (Ուրծի լեռնաշղթա, «Ճառքավի անտառ» պետական արգելոց) և Դարեղեգիսի (լայն տարածված) ֆլորիստիկական շրջաններում: EOO 3550 քառ. կմ է, AOO՝ 100 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 10: Հայաստանից բացի աճում է Նախիջևանում:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոցենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է միջին և վերին լեռնային գոտիներում ծ. մ. 1100–2000 մ բարձրությունների վրա, չոր, քարքարոտ, խատածակ լանջերին, ժայռոտ տեղերում, խաղողի այգիներում, գիծու մոսրամատում, լեռնային տափաստանում, ֆրիգանոիդներում: Ծաղկում է հունիս–հուլիս ամիսներին, պսակներում՝ հուլիս–օգոստոսին:

Սահմանափակող գործոններ: Սահմանափակ տարածման և բնակության շրջաններ, աճելավայրերի կորուստ կամ ղեգրադացիա՝ հողատարածքների յուրացման հետևանքով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պոպուլյացիայի մի մասը պահպանվում է «Ճառքավի անտառ» պետական արգելոցի տարածքում: Անհրաժեշտ է իրականացնել պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of South Transcaucasia. In Armenia it is known from two floristic regions. The extent of occurrence is less than 5000 km², the area of occupancy is less than 500 km². The species grows in the area of intensive land development.

It was included in the first edition of the Red Data Book of Armenia under Category 3: Reducing species.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herbs. Stems erect, unbranched or weakly branched. Leaves entire or lyrate-dissected. Capitula heterogamous, large, terminal, solitary, many-flowered. Flowers dark wine-purple; corolla deeply incised; marginal flowers with very narrow lobes. Achenes 7 x 2 mm, slightly curved at base, light brown, at base whitish. Pappus 13–18 mm long, violet-purple.

Distribution. In Armenia it grows in Yerevan (Urts mountain range, “Khosrov Forest” State Reserve) and Darelegis (widespread) floristic regions. EOO is 3550 km², AOO is 100 km². The number of locations is 10. Besides Armenia the species grows in Nakhichevan.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle and upper mountain belts, at the altitudes of 1100–2000 meters above sea level, on dry stony slopes, in wine yards, juniper open forests, mountain steppes, phryganoids. Flowering from June to July, fruiting from July to August.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused by land development.

Conservation actions. Part of the population grows in the territory of “Khosrov Forest” State Reserve. Necessary: monitoring of the population state.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Агабабян М. В. 1995. Род *Tomanthea*. Флора Армении, 9: 356–363. Koeltz Scientific Books.

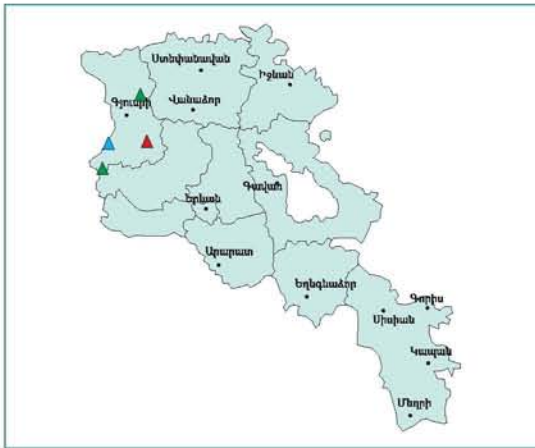
Красная книга Армянской ССР. 1989: 76. Ереван.

Շաղմուղ՝ Կ. Գ. Թամանյան

Compiler K. G. Tamanyan

100. *Tragopogon armeniacus* Kuthath. — Մինձ հայկական — Козлобородник армянский

$$ENB \ 1 \ ab(i,ii,iii) + 2 \ ab(i,ii,iii)$$

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի
Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Назарова Э. А. 1995. Род Tragopogon L. Флора Армении,
9: 111–131. Koeltz Scientific Books.

Կազմող՝ Ն. Խանժյան
Compiler N. Khandjyan

Կարեգործի: Վասնզված տեսակ է: Հայաստանի էնդեմիկ է: Հայկանի է մեկ պոպուլյացիա: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է տարածման և բնակության շրջանի կոռուպտում՝ կապված գյուղատնտեսական գործունեության ակտիվացման հետ:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

CTES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բացակայում է:

Նկարագրություն: Միամյա կամ երկամյա բույս՝ 25–75 սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ գծալիկն, կիսացողաձևաճիլիկ: Յողաձուր՝ ուղիղ, ճյուղավորված: Մաղկակաթերը՝ զամբյուղների տակ չհաստացած կամ բերկերի հաստացած: Մածկոցի քերթերը՝ ծաղիկներից հավասար կամ դրսևցից աննշան կարճ, մուգ յասամանակազյուն ծաղիկներով: Մերմնիկները՝ երկայնակի կողերով, արտաքինները՝ 5 բևանման կողերով և ակուններով, վերին մասում ամփխապես փռված: Երայվող երկար կառուցի, ներքինները՝ ավելի թույլ արտահայտված կողերով, բարձր համարյա սեղմիկին հավասար փետրածև մազիկներից կազմված, հիմքում՝ օղակման միաձուլված պսպարտով:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Շիրակի ֆորիստիկական շրջանում (Ջաջուռ, Սյանկալայան, Աղին, Բազրավան): EOO՝ 480 քառ. կմ, AOO՝ 16 քառ. կմ, լոկալիտետները՝ 4:

Գեներալ-մայոր Լեւոն Բաղդասարյանի և Ֆիդոն Բաղդասարյանի առանձնահատկություններ: Անում է միջին լեռնային գոտու 1400–1900 մ բարձրությունների վրա, չոր բարձրադաշտ լանջերին: Մաշկում է մաշկա–
 հունիս սմիխներին, պաղարեքում՝ հունիսին–հուլիսին: Փորձաքայրա-
 կան հողայնաստում աճեցված բույսերի ուսումնասիրությունն արդյունքում
 պարզվել է, որ պատկյի գայլեր մեղջ յաասումանմանգայլն է, ընդհանուր ծած-
 կցի թեթրերի թվը նույնպիսի մեկ բույսի մաս վաճախուսկան է՝ 5–8 հատ,
 իսկ ցողունը կարող է լինել 25–75 մմ բարձրություն:

Մահմանափակող գործոններ: Տարածման և բնակության շրջանի սահմանափակություն, առևտրավայրերի կարոտա կամ դեգրադացիա՝ կապված հատկապես տնտեսական գործունեության հետ:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության համար միջոցառումներ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել մոնիթորինգ բնական աճելավայրերում:

Category. Endangered species. Endemic of Armenia. One population is known. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species faces decline of the extent of occurrence and the area of occupancy caused by the intensity of agricultural activity.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Annual or biennial plant 25–75 cm. Stem erect, unbranched. Leaves linear, semiamplexicaul. Peduncle not thickened during the flowering and slightly thickening after flowering. Involucre phyllaries equal or slightly shorter than achenes together with pappus. Flowers dark lilac. Marginal achenes with 5 not deep grooves and wing-shaped ribs; dilatate part of achenes suddenly transforming into rostellum. Pappus almost equal to achene, of connate at base, pinnate hairs.

Distribution. In Armenia it grows in Shirak (Dzadjur, Spandaryan, Aghin, Baghrumyan) floristic region. EOO is 480 km², AOO is 16 km². The number of locations is 4.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in middle mountain belt, at the altitudes of 1400–1900 meters above sea level, on dry stony slopes. Flowering from May to June, fruiting from June to July.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused especially by economic activity.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: monitoring of the population state.

101. *Tragopogon collinus* DC. — Մինձ բլրակային — Козлобородник холмовой

EN B 1 ab(iii) + 2 ab(iii)

© ՀՀ ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիում
© Herbarium of the Institute of Botany of NAS of Armenia

Կարեգորիա: Վտանգված տեսակ է: Անդրկովկասի էնդեմիկ է: Հանդիպում է Հայաստանի ծայր հարավում: Տարածման և բնակության շրջանների մակերեսը 500 քառ. կմ-ից պակաս է: Տեսակին սպառնում է անհետացում՝ կապված հատկապես հողերի յուրացման և ճանապարհաշինության հետ:

Հայաստանի Կարմիր գրքի առաջին հրատարակության մեջ ընդգրկված չէր:

CITES-ի և Բեռնի կոնվենցիաների հավելվածներում բացակայում է:

Նկարագրություն: Բազմամյա ցածրահասակ բույս՝ 5–25 սմ բարձրությամբ: Տերևները՝ նեղ-գծայինից մինչև նշտարած, սպիտակավուն ալիքավոր կամ ուղիղ եզրերով: Ցողունը՝ ուղիղ, չճյուղավորված: Ծաղկակոթերը՝ զամբյուղների տակ չհաստացած: Ծաղիկները մուգ վարդագույն: Ծածկոցի թերթերը՝ ծաղիկներից կարճ: Մեմբրիկները՝ վերին մասում աստիճանաբար փոխակերպվող հաստավուն, համարյա հարթ, կարճ կտուցով: Պսակաթիվ կազմված է հիմքում օղակաձև ծուլված փետրածև մազիկներից:

Տարածում: Հայաստանում հանդիպում է Մեղրու ֆլորիստիկական շրջանում (Շվանիձոր, Նյուվադի, Աստազուր): ԵՕՕ՝ 40 քառ. կմ, ԱՕՕ՝ 12 քառ. կմ, լակալիտաները՝ 3: Ընդհանուր արեալը, բացի Հայաստանից, ընդգրկում է Արևելյան Անդրկովկասը և Իրանը: Ամենուրեք հանդիպում է հազվադեպ:

Կենսաբանական, էկոլոգիական և ֆիտոգենոլոգիական առանձնահատկություններ: Աճում է ստորին լեռնային գոտում, ծ. մ. 550–650 մ բարձրությունների վրա, չոր քարքարոտ լանջերին: Ծաղկում է ապրիլ-մայիս ամիսներին, պտղաբերում՝ մայիսին-հունիսին:

Սահմանափակող գործոններ: Տարածման և բնակության շրջանների սահմանափակություն, աճելավայրերի կորուստ կամ ղեգրադացիա հողերի յուրացման և ճանապարհաշինության պատճառով:

Պահպանության միջոցառումներ: Պահպանության համար միջոցառումներ չեն իրականացվում: Անհրաժեշտ է իրականացնել հետազոտական աշխատանքներ՝ պոպուլյացիայի ծավալը և կառուցվածքը ճշտելու և նոր աճելավայրեր հայտնաբերելու համար, պոպուլյացիայի վիճակի մոնիթորինգ:

Category. Endangered species. Endemic of Transcaucasia. It occurs in the very south of Armenia. The extent of occurrence and the area of occupancy are less than 500 km². The species faces extinction caused especially by land development and road construction.

It was not included in the first edition of the Red Data Book of Armenia.

It is not included in the Annexes of CITES and that of the Bern Convention.

Description. Perennial herb 5–25 cm. Stem erect, unbranched. Leaves narrowly linear or lanceolate, with whitish undulate margins. Peduncle not thickened. Involucre phyllaries shorter than flowers. Flowers bright pink. Achenes in upper part gradually turning into thick, almost smooth rostellum.

Distribution. In Armenia it grows in Meghri (Shvanidzor, Nyuvadi, Astazur) floristic region. EOO is 40 km², AOO is 12 km². The number of locations is 3. Besides Armenia the area of distribution includes East Transcaucasia and Iran. It is rare everywhere.

Ecological, biological and phytocoenological peculiarities. Grows in lower mountain belt, at the altitudes of 550–650 meters above sea level, on dry stony slopes. Flowering from April to May, fruiting from May to June.

Limiting factors. Restricted extent of occurrence and area of occupancy, loss/degradation of habitats caused especially by land development and road construction.

Conservation actions. No conservation actions. Necessary: survey on population numbers and range, search of new habitats, monitoring of the state of the population.

Սկզբնաղբյուրներ/References

Հայաստանի ԳԱԱ Բուսաբանության ինստիտուտի հերբարիումի նյութեր

Herbarium materials of the Institute of botany of NAS RA
Назарова Э. А. 1995. Род *Tragopogon* L. Флора Армении, 9: 111–131. Koeltz Scientific Books.

Կազմող՝ Ն. Խանճյան
Compiler N. Khandjyan